



אפריל - יוני 2019 ■ מס' 129 שנה 28



עשר הנכות





נושאון - ביטאון איל"ת - אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

עורך: יורם לוביאניקר עורך משנה: לורנס פישר

עריכה גרפית: הדי אור עריכה לשונית: אסתי לבון

דוא"ל: noson.ed@gmail.com

בית יואל, נמל תל אביב 40, תל אביב 6350671

Nos'on ISSN 0792-6448

תוכן העניינים:

ד"ר הדי פייבל	דבר העורך	עמ' 2
משה בן צבי	נוזל החיים	עמ' 4
משה רימר	ויהי ברד בכל ארץ מצרים	עמ' 10
משה ביאלי	ויהי חושך	עמ' 13
יוחנן מי-רז	בנים בכורים בספר בראשית	עמ' 17
יוסי חרש	מכת פטיש	עמ' 22
	סיפורי מעטפות	עמ' 27
	הגדרה קולעת בול	עמ' 30
	מכתבים למערכת	עמ' 31
	חידה בולאית	עמ' 32

ועד האגודה והפעילים:

יו"ר: יצחק ברק (השחר 34, ראשון לציון 7521640, 054-5314568, ifib@inter.net.il)
סגן יו"ר: מנחם לדור (ת.ד. 340, הר אדר 9083600, 054-4825007, ladorm@gmail.com)
מזכיר: רן ברש (היורה 1, ת.ד. 8486 גן יבנה 7086131, 052-5250780, ranb2000@gmail.com)
גזבר: שלמה וורגן (אחוזת ראשונים, הנחשול 30/345, ראשון לציון 7543730, 054-6855951, vurgan@bezeqint.net)
עורך "נושאון": יורם לוביאניקר (נמל תל אביב 40, תל אביב 6350671, 054-5402723, lubianiker@gmail.com)
חבר ועד: יהושע מגר (אשטרם 44, ראש פינה 12000, 052-8802725, jmagier@netvision.net.il)
ועדת ביקורת: יוחנן מי-רז (יו"ר), אריה לביא, פאולו דואק.

שירותים לחברים: "נושאון" – ארבע פעמים בשנה, "נושאונט" – ארבע פעמים בשנה, מכירות פומביות, שירותי ספריה תימאטית, מפגשים, סמינרים והרצאות, צוות מומחים, "שבל" (ביטאון התאחדות בולאי ישראל).

דמי חבר (2019): מבוגר – 160 ₪, נוער – 80 ₪.

תאריך אחרון למשלוח חומר לחוברת הבאה: 1.6.2019

דבר העורך

שלום לכם,

חג הפסח מתקרב, ונושאון שלנו מוקדש למכות מצרים. את המכה הראשונה – דם – מנחית על המצרים **ד"ר הדי פייבל**, התפתחות הידע האנושי על אודות נוזל החיים. שלושת המאמרים הבאים נכתבו, באופן הולם למדי, על ידי אנשים ששמן משה: **משה בן צבי** מסביר כיצד נוצר ברד ולאילו נזקים הוא עלול לגרום. מאמרו של **משה רימר** עוסק בחושך וכולל כמה אנקדוטות בולאיות מעניינות. **משה ביאלי** כותב על הבנים הבכורים בסיפורי ספר בראשית, אשר אינם זוכים תמיד למעמד המועדף המוענק באופן מסורתי לבן הבכור. את פרק המאמרים חותם **יוחנן מי-רז**, המספר לנו על הכלי אשר בו משתמשים להנחתת מכות – הפטיש.



אם בענייני פסח עסקין הרי שזו הזדמנות להזכיר את ה"הגדה של פסח" הנפלאה שערך וחיבר לה הסברים חברנו **משה רימר**, ואשר הוציאה לאור התאחדות בולאי ישראל. בהגדה מופיע הנוסח המסורתי בלווית הסברים באשר לטקסט, ומשולבות בה דוגמאות בולאיות מרתקות, המספקות ממד נוסף לחווית הקריאה בה. כל מי שמכיר את משה רימר (ומי מאיתנו אינו מכיר אותו?) יודע, כי חומר כתוב היוצא מתחת ידיו הוא לעולם מעניין, מרחיב אופקים וראוי מאין כמוהו לקריאה. את ההגדה הבולאית אפשר לרכוש במשרדי התאחדות בולאי ישראל (קיימת אפשרות של משלוח בדואר). המחיר לחברי איל"ת (וליתר חברי ההתאחדות) הוא 30 שקלים בלבד – בהחלט מחיר שווה לכל נפש.

התאחדות בולאי ישראל עברה בחודשים האחרונים טלטלה עם פרישתו לגימלאות של המנכ"ל, חברנו **טיבי יניב**, ששימש בתפקיד במשך שנים רבות. איש לא חפץ לראות את טיבי עוזב את התפקיד שהוא עצמו עיצב (בהיותו הראשון שכהן כמנכ"ל בשכר של ההתאחדות), אך טיבי היה נחוש בדעתו כי הגיע זמנו לפרוש. **לילך גלעד** נכנסה לנעליים גדולות, ואנו שמחים להגיד שעל אף כל החששות (של לילך עצמה) העברת השרביט עברה בצורה חלקה. בשם כל חברי איל"ת אנו רוצים להודות לטיבי על השנים שבהן שירת במסירות את הבולאות הישראלית בתנאים לא קלים ובצורה מעוררת התפעלות. אנו גם מאחלים ללילך הצלחה רבה. אין לנו ספק כי לילך תטביע את חותמה על חיי הבולאות בארץ.

חידוש חשוב בנושאון: מעתה יש לנו עורכת לשונית. **אסתי לבון** התנדבה לתפקיד, וכבר בחוברת הקודמת ערכה את לשון רוב החומר שנדפס (מסיבות טכניות לא הספקנו להעביר לה שני מאמרים). אנו העורכים רואים מקרוב עד כמה חשובה

עבודתה של אסתי ועד כמה היא מקפידה על קלה כחמורה. אין ספק כי בזכות עבודתה של אסתי קוראי "נושאון זוכים להנות ממוצר איכותי יותר, ואנו מודים לה בשמכם על מאמציה הרבים, הנעשים בהתנדבות מלאה, אף שהיא אינה אספנית בולים (עדיין).

חוברת זו יורדת לדפוס בסוף חודש מרץ אך תגיע לחברים רק במהלך חודש אפריל. ב-2 באפריל תתקיים האסיפה השנתית של איל"ת, הכוללת השנה גם בחירות לבעלי התפקידים באגודה. דיווח על אירועי האסיפה יכלול בחוברת הבאה. כבר בשלב זה אנו יכולים לדווח על שינוי משמעותי בצמרת איל"ת: במשך עשרים שנה (!!!) שימש **שלמה וורגל** גזבר האגודה ובמקביל גם מנהל המכירות הפומביות שלנו. שלמה החליט שלא להגיש את מועמדותו לתפקיד בבחירות השנה, ובכך תם עידן בתולדות איל"ת. כל מי שעושה במלאכה (בהתנדבות מלאה!) ראוי לתודות. במקרה של שלמה פשוט אין מילים בפינו להודות לו די הצורך על התקופה הארוכה ללא תקדים שבה הוא עשה למען הכלל.

מזכיר איל"ת **רן ברש** ערך לאחרונה מבצע מקיף של יישור קו כספי. רן יצר קשר כמעט עם כל החברים, עדכן פרטים, גבה חובות עבר וכן את דמי החבר לשנה זו. בזכות פועלו של רן אנו יכולים להמשיך בפעילותנו ללא עננה כספית מעל ראשנו. בשם כולנו אנו מודים לרן על היוזמה ועל ההתמדה.

ביוני תיערך בוואן שבסין תערוכה עולמית – היחידה בשנה זו. בשלב זה עדיין איננו יודעים מי מהמציגים הישראליים יוכל להשתתף בה. מעט קודם לכן תיערך בסטוקהולם תערוכה לציון 150 שנה להקמת האגודה הבולאית המלכותית של לונדון ("ה"רויאל"), שהיא האגודה הבולאית הוותיקה ביותר הקיימת כיום. התערוכה בסטוקהולם פתוחה רק לחברי האגודה המלכותית, והאיגוד העולמי אינו מכיר בה. אף על פי כן, מדובר בתערוכה יוקרתית מאוד, ואנו מאחלים הצלחה לישראלי היחיד המשתתף בה, חברנו **ד"ר יהושע מגר**, אשר יציג את אוספו על תולדות עבודת האדמה.

יהושע זכה לכבוד מיוחד כאשר הוזמן מטעם המארגנים להנחות "כיתת אמן". הכוונה היא לשולחן עגול, שישתתפו בו מציגים ושינחה אותו מציג בכיר, אשר זכה בעבר במדליית זהב גדולה. כידוע יהושע זכה בעבר בארבע מדליות כאלו וכן בתואר אלוף אירופה לבולאות תמאטית. לנוכח הישגים אלה, אין זה פלא כי המארגנים של התערוכה בסטוקהולם ביקשו ממנו להנחות "כיתת אמן" בתערוכה. כל הכבוד!

הזכרנו בעבר את רצוננו לקדם את הרעיון של תערוכה תמאטית אירופית בישראל. אנו שמחים לומר, כי כל ראשי ההתאחדות נרתמו לרעיון, וכרגע השאלה האקוטית ביותר היא שאלת המועד. בשנים 2020 ו-2021 ייערכו כמה תערוכות גדולות באירופה (הן תערוכות עולמיות והן יבשתיות), והאתגר הוא למצוא זמן מתאים בין אירועים רבים אלה, כדי שלא נדרוך חלילה זה על רגלי זה, ושכרנו יצא בהפסדנו. כמובן שאנו נעדכן את קוראי נושאון בכל התפתחות.

חג פסח שמח,
יורם ולורנס

נוזל החיים ד"ר הדי פייבל

השפה העברית עשירה בצירופי מילים המכילים את המילה "דם": "הדם עלה לראש", "דם חם", "דם רע" – אלה הם רק כמה מהניבים שבהם אנו משתמשים באופן יום-יומי. ביטויים אלה הינם מובנים מאליהם, אך לפני שניגש לבחון את נושא הדם באופן מדעי, נתעכב ונסביר את פשר הביטוי "דם כחול", המיוחס למלכים ולמשפחות אצולה. ביטוי זה נובע מכך שבעבר האצילים האירופים לא נהגו להיחשף לשמש, ועל כן אפשר היה לראות את ורידיהם דרך עורם הלבן. מכיוון שכלי דם שבהם זורם דם לא מחומצן נראים כחולים דרך העור, האמינו בני המעמדות הנמוכים, שהיו שזופים ושחומים יותר, כי דמם של האצילים הינו כחול.

מדוע הדם תופס מקום כה מרכזי בשפה ובחיים בכלל? נוזל אדום זה, שמקור שמו במילה "אדום", חיוני לחיים, אך כאשר משהו משתבש הוא עלול להפוך למסוכן במקום לשמר את החיים.



פעם אנשים האמינו, שהשקנאי מאכיל את צאצאיו בדם

הקורא בן ימינו צריך לזכור, כי דברים הנראים לו מובנים מאליהם לא היו כאלה לפני כמאה שנה. פחד גדול שרר לפני ניתוחים כאשר היה צריך לתת לחולה עירוי דם. לעתים הניתוח הצליח והחולה מת בשל סיבוכים בעת מתן הדם. מתן עירוי בשדה הקרב היה בגדר חלום אוטופי, ולכן רבים כל כך מתו כתוצאה מפציעות מינוריות יחסית.

בזמנים העתיקים האמינו, שהשקנאי מאכיל את צאצאיו בדמו, וכך הפך עוף זה להיות סמל למתן דם. הקזת דם הייתה נפוצה בעת העתיקה והתבססה על התאוריה של **היפוקרטס**, אשר לפיה נדרש איזון בין ארבע ליחות הגוף קרי: מרה אדומה, היא הדם,



פסל של היפוקרטס. הגהת מטבעת.

מרה לבנה, היא הלימפה, מרה צהובה ומרה שחורה. הדתות המונותאיסטיות ייחסו חשיבות למועדי הקזת הדם. בתלמוד, במסכת שבת, המליצו להקטין את הסכנות באמצעות הימנעות מהקזה בימי שלישי, יומו של מאדים, שנקשר למגפות ולאסונות. כן גרס התלמוד, שאחרי פעולת ההקזה יש לנוח, לאכול ארוחה ולהמתין לפחות שלושים יום עד להקזה הבאה. הפרקטיקה של הקזת הדם רווחה במשך כאלפיים שנה וגרמה לנזקים רבים. רק בסוף המאה ה-18 הפסיקו לנקוט טיפול זה באירופה.

עד שנת 1658 אף אחד לא ידע מה הדם מכיל. גם אחרי השנה הזאת הידע לא היה רב, אבל בשלב זה כבר גילו שבדם יש תאים. צעיר הולנדי בן 21, **יאן סוומרדס**, שהיה מוסמך לרפואה, חוקר טבע וביולוג, היה הראשון שראה בעזרת המיקרוסקופ את תאי הדם ותיאר את כדוריות הדם האדומות. אגב הוא היה בין הראשונים להוכיח שהזרע של הזכר מפרה את הביצית של הנקבה. למרבה הצער מת חוקר יוצא דופן זה בגיל 42. שש עשרה שנה מאוחר יותר, בשנת 1674, **אנתוני ואן ליונהוק**, סוחר ומדען הולנדי, היה לאדם הראשון בהיסטוריה שראה חיידקים ותיאר בדייקנות את תאי הדם. יעברו עוד שנים רבות עד שנגלה מה תפקידם ונלמד איך לתת עירוי דם.



ואן ליונהוק תיאר לראשונה את תאי הדם.



במיקרוסקופ אפשר לראות את כדוריות הדם האדומות.

הרבה שאלות נשארו ללא תשובה, והראשונה שזכתה למענה הייתה שאלת מחזור הדם בגוף. כדי שנבין את חשיבות הגילויים במאה השבע עשרה נחזור אלף חמש מאות שנים אחורנית: בשנת 129 לספירה נולד בעיר פרגמון שביוון **קלאודיוס גלנוס**, המוכר גם בשם גאלן. בגיל 28 הוא התמנה להיות הרופא הראשי של הגלדיאטורים של פרגמון ובתוקף תפקידו עקב אחרי לבבות הלוחמים העומדים למות בשעה שהחזה שלהם פתוח. הוא ראה את הלב מתכווץ, מתרפה ופועם מהר, ושם לב לכך שכאשר פעילותו פוסקת המוות מגיע. מאוחר יותר עבר גלנוס לרומא ושימש רופא החצר של הקיסר **מרקוס אורליוס**. שם הוא גם ניתח קופים וחזירים. המסקנות שהסיק גלנוס בעקבות הניתוחים הללו היו, שהלב הוא מקור הדם העורקי, ואילו הכבד מזרים דם ורידי לגוף – דם שצרכו האברים השונים. במשך כמעט אלף ארבע מאות שנים התיאוריה של גלנוס שלטה בכיפה.



קלאודיוס גלנוס – צמד בלתי מנוקבב.

בשנת 1628 פורסמו מחקריו של הרופא האנגלי **וויליאם הארווי**, אשר נחשב אחד מעשרת הרופאים הגדולים בכל הזמנים. הארווי תיאר שני מחזורי דם. מחזור הדם הקטן כולל את זרימת הדם מהורידים – לב ימני – ריאות (קרי חמצון הדם) – לב שמאלי ופמפמו דרך אבי העורקים לגוף. מחזור הדם הגדול כולל את הגעת הדם לאיברים, דרך עורקים ונימים (אשר עוד לא היו מוכרים אז) ואיסוף הדם הלא מחומצן דרך ורידים קטנים וגדולים חזרה אל הלב.



וויליאם הארווי, מגדולי הרופאים בהיסטוריה

הידע האנושי בשלב זה כלל, אם כן, את אבחון האברים שדרכם זורם הדם ואת הכרה שהדם עובר חמצון שבלעדיו (ובלי זרימת הדם) אין חיים. אפשר לראות בידע זה את הבסיס לרפואה המתקדמת. על בסיס ידע זה אפשר היה להתחיל ולהתמודד עם האתגר של עירוי דם לנזקק. לאורך השנים עמדו רופאים חסרי אונים כאשר מטופלים מתו כתוצאה מאיבוד דם. מצוידים בידע החדש קיוו הרופאים כי עתה אפשר יהיה להציל את חייהם של מיליונים באמצעות עירוי דם. הבעיה העיקרית שמדע הרפואה נאלץ להתמודד איתה הייתה, שבתנאים רגילים הדם נקרש בתוך דקות ספורות. מלבד זאת ניסיונות העירוי הראשונים הסתיימו לרוב במוות מסיבות שאיש לא הבין, והיה ברור כי למין האנושי עדיין חסר ידע בסיסי על נוזל החיים.

בארבעה עשר ביוני 1868 נולד בווינה **קרל לנדשטיינר**, שהיה בן למשפחה יהודית מבוססת. בגיל 22 הוא המיר את דתו לנצרות קתולית-רומית, הדת ששלטה באימפריה האוסטרית באותה עת. כבר בצעירותו הוא נמשך למחקר רפואי ובגיל 16 פרסם מאמר על מרכיבי הדם. הוא סיים את לימודיו בפקולטה לרפואה בווינה ובהמשך התמחה בביוכימיה ובפיזיקה. את עולמו קנה לנדשטיינר עם פרסום שיטת סיווג קבוצות הדם: A, B, AB ו-O. בעלי סוג דם מהקבוצות A, B ו-AB יכולים לתרום דם רק לאנשים שדמם מאותה קבוצה, ואילו בעלי דם מסוג O יכולים לתרום לכולם.



קרל לנדשטיינר וקבוצות הדם שגילה.

ב-1930 זכה לנדשטיינר בפרס נובל לרפואה, אך במקום לנוח על זרי הדפנה הוא המשיך במחקריו ובשנת 1937 גילה את הגורם Rh. מסתבר, שאצל 85% מהאוכלוסייה יש אנטיגן מסוים, שהוא בעצם מולקולת חלבון, על גבי הקרום של תאי הדם. אנשים אלה הם בעלי סוג דם Rh+.

יתר האנשים, שבדמם לא נמצא האנטיגן הזה, הם בעלי סוג דם Rh-. התגובה של בעלי דם מסוג Rh- לדם מסוג Rh+ היא שלילית ביותר: גופם מייצר נוגדנים כנגד האנטיגן הזה, והתוצאה עלולה להיות קטלנית. אמור מעתה כי יש שמונה קבוצות דם, המסומנות על ידי האותיות לעיל בשילוב עם סימן + או -.

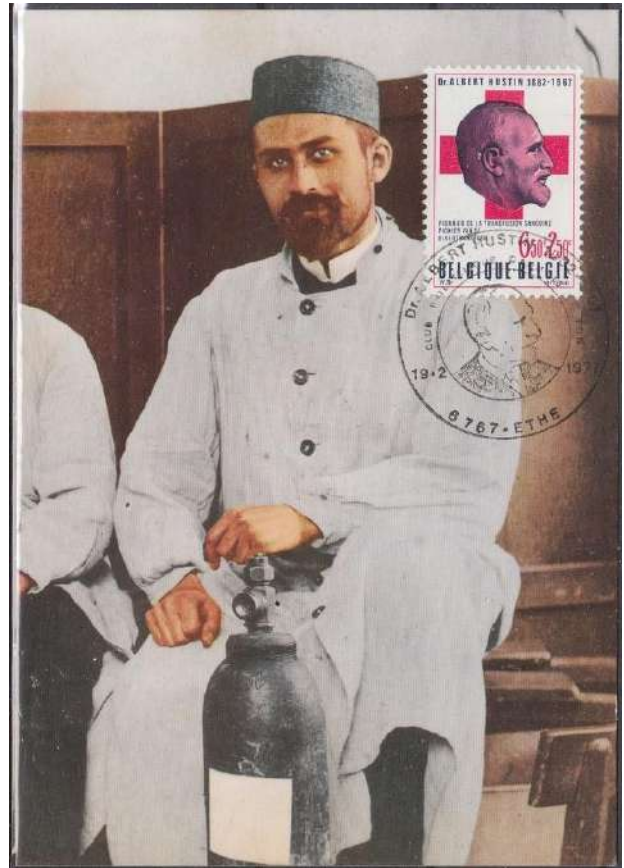


הוסטין גילה את נוגד הקרישה.

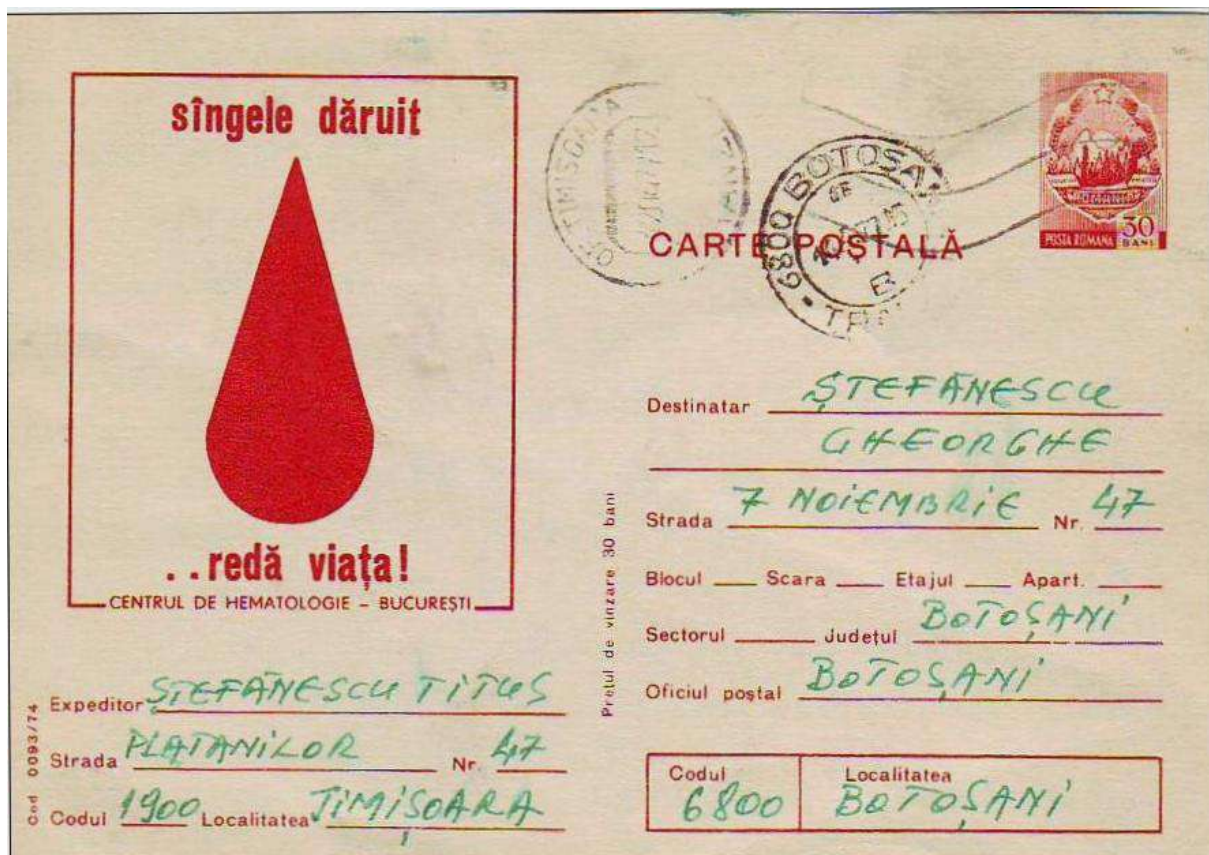
מחקריו של לנדשטיינר סיפקו את הידע הדרוש כדי לקבוע מי יכול לתרום דם למי. עתה נפתח מרוץ,

שניתן לתארו כמטורף, אחר מציאת שיטה למנוע את קרישת הדם. באפריל 1914 גילה **אלברט הוסטין** שהוספת חומר כימי הנקרא ציטראט מעכבת את קרישת הדם. כמובן שריכוז נמוך מדי של ציטראט יהיה בלתי יעיל, אך הוסטין גם גילה שציטראט בריכוז גבוה מדי הופך לחומר רעיל. שנה חלפה, וב-1915 פרסם **ריצ'ארד לוינסון**, יהודי גרמני-אמריקאי את תוצאות מחקרו, שהראו מהם אחוזי הציטראט שיש להוסיף לדם כדי שזה לא ייקרש אך גם לא יהיה רעיל.

בזמן שמחקריהם של הוסטין ולוינסון התפרסמו פרצה מלחמת העולם הראשונה, והדרישה לעירוי דם הייתה גבוהה במיוחד. למרבית הצער הרפואה מתקדמת לאיטה, ולמרות ריבוי הנפגעים החל צבא בריטניה להשתמש בדם שטופל עם



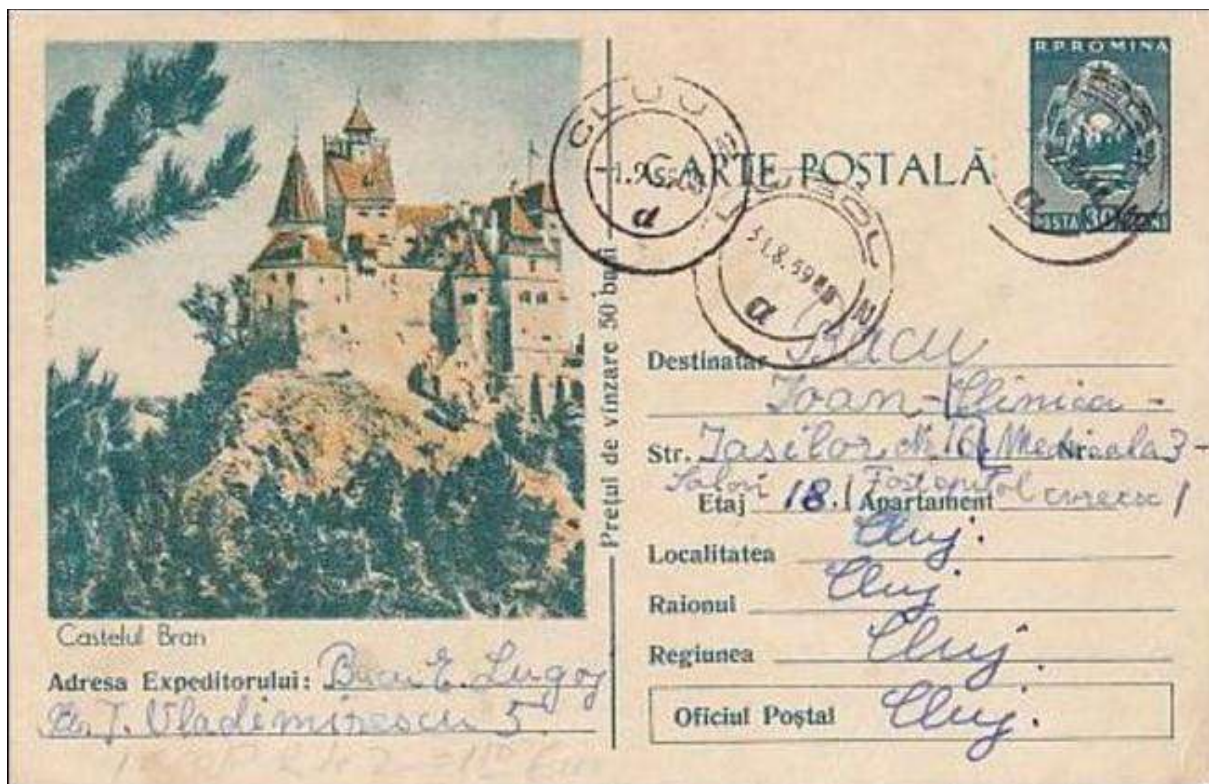
אלברט הוסטין - גלויית מרב.



דבר בולים שהונפק ברומניה לעידוד תרומות דם

ציטראט רק בשנת 1917, באיחור קריטי עבור רבים כל כך. עם השנים הוקמו מרכזים לקבלת דם, לטיפול בו ולאחסונו. מרכזים אלו, המכונים בנק הדם, מספקים דם ומוצריו (כגון פלזמה) לבתי חולים. ראשית, הדם נבדק, כדי לוודא שהוא נקי מכל זיהום ושמרכיביו תקינים. בשלב השני קובעים מה סוג הדם וה-Rh שלו. הדם שמקבלים היום הרבה יותר בטוח מאשר בעבר, ויש הוראות מפורטות וברורות ביחס לסדר הפעולות לפני מתן דם. שני אנשי צוות שונים בודקים וחותמים שהדם שייך לקבוצה שהחולה יכול לקבל. בנק הדם תלוי, כמובן, בקיומם של תורמים, וכאשר נוצר מחסור בדם נקרא הציבור לתרום. הדבר נחוץ במיוחד בעתות של צריכה גדולה כגון אסונות או מלחמות.

גם לאחר פיתוח עירויי הדם והקמתו של בנק הדם לא תמו קשייהם של הרופאים. ברור, שבתנאי קרב קשה לנהל את בנק הדם בצורה יעילה ולהעביר לחזית מנות דם טריות על פי הצורך. ואמנם, מחקרים הראו ש-88% מהחיילים שמתים בשדה הקרב מוצאים את מותם בשל איבוד דם. כדי לצמצם את המספר המפחיד הזה הוכנסה לשימוש אבקת דם שבמגע עם נוזלים הופכת לדם. באופן זה יכול גם הרופא בשדה הקרב לתת למטופל מנה של נוזל החיים, אשר תספיק להציל את חייו עד פינויו לעורף. השימוש באבקת הדם נעשה גם בתאונות קשות, ולאחרונה גם בטיפול בפצועים משני הצדדים בסוריה.



טירת בראן בטרנסילבניה היא מוקד משיכה לחובבי דרקולה.

צינתי מוקדם יותר שכבר במאה ה-17 למדו שיש תאים בדם. עברו עוד מאות שנים עד שנודע מה מכיל הדם נוסף לכך. תאי הדם מהווים רק 45% מנפחו של נוזל החיים, ואילו היתרה היא החלק הנוזלי המכונה בשם "פלזמה". הפלזמה כוללת חלבונים, מולקולות של נתרן, אשלגן, סידן, זרחן ועוד. לשני חלקי הדם תפקידים שונים, וחשוב מאוד לשמור על היחס ביניהם.

נסיים במעין סגירת מעגל: אם בעולם העתיק האמינו שהשקנאי מאכיל את צאצאיו בדם, מדוע לא להאמין כי קיימים יצורים המוצצים דם מבני אדם? כך נולדו הערפדים: יצורים על-טבעיים הניזונים מדמם של אנשים – היש דבר מפחיד מזה? הסופר האירי **ברם סטוקר** חיבר בסוף המאה ה-19 את ספר האימה "דרקולה". ההשראה לסיפור הגיעה מדמותו של שליט ולאכיה במאה ה-15 **ולאד השלישי**, שנודע בכינוי המלבב "ולאד המשפד" בשל תחביבו להוציא אנשים להורג בצורה אכזרית זו. ספרו של סטוקר הוא כמובן בדיוני, אבל עד היום מגיעים אלפי מעריצים לחגיגות שמתקיימות ברומניה, בעיקר בטרנסילבניה סביב טירת בראן.



ולאד המשפד שימש השראה לדמותו של דרקולה

נחזור למציאות: תרומת דם מצילה חיים! כל מי שיכול לתרום דם מתבקש לעשות זאת. מלבד הסיפוק שבידיעה כי סייענו לאנשים במצוקה בל נשכח שבזכות התרומה נוכל בעת הצורך לקבל דם בעצמנו, ולעולם איננו יכולים לדעת מתי נזדקק לכך. תרמו!

ד"ר הדי פייבל הוא רופא ודוקטור להיסטוריה של הרפואה. ד"ר פייבל מציג אוספים תמאטיים אחדים בנושאי רפואה ברמה עולמית. למיטב ידיעתנו הוא היחיד בעולם המציג ברמות הגבוהות בשלושת המדורים הבולטים ביותר של הבולאות – איסוף מסורתי, תולדות הדואר ותמאטיקה. כתובתו למשלוח תגובות: drhedyfa@gmail.com

חברים חדשים באיל"ת

האנשים הבאים הגישו בקשה לחברות באיל"ת. חבר האגודה המתנגד לקבלת מי מהם לחברות באגודה יפנה לוועד תוך חודש מפרסום הבטאון.

604 **כץ ברט**, ת.ד. 8318, תל אביב 61082202. אוסף בולי הכנסה, המזרח התיכון.

חידוש חברות

540 ברנר שלום, כיכר היינה 4, חיפה 3448510. אוסף שחמט.

ויהי ברד בכל ארץ מצרים משה בן צבי

ברד, המכה השביעית שניחתה על המצרים במצרים, הוא משקע עשוי גושי קרח בצורת כדורים או בצורות גיאומטריות לא רגולריות, הנופלים מעננים. גודלם הממוצע של גושי הברד הוא בין 1.5 ל-2 סנטימטר, ומשקלם כ-5 גרם. תועדו גם מקרים קיצוניים של סופות ברד שבהן קוטר הכדורים היה גדול מ-10 סנטימטר. אף שברד אינו תופעה נדירה כלל ועיקר, התנאים ליצירתו הם מורכבים ומרתקים.



חותמת ביול מפינלנד המראה סופת ברד (המילה HAGL בפינית פירושה ברד)

מאחר שהברד נופל מעננים, הרי שתנאי ראשון להיווצרותו הוא קיומם של עננים, או ליתר דיוק של עננים מסוג מסוים הקרוי ענני קומולונימבוס. השם המפחיד הזה הוא חיבור של שתי מילים לטיניות – 'קומולוס' שפירושה ערמה ו'נימבוס' המציינת משקעים. ענן קומולונימבוס הוא, אפוא, ענן משקעים ערמתי. ענן מסוג זה מתפתח כאשר האטמוספירה אינה יציבה. בסיסו נמצא בגובה נמוך, וזרם אוויר עולה מזין אותו ומעלה אותו לגובה של קילומטרים אחדים, עד שהוא נחסם בשכבת אוויר חמה.

קיומם של ענני קומולונימבוס הוא תנאי הכרחי, אך לא מספיק, להיווצרות ברד. תנאי נוסף הוא, שחלק מהענן יהיה מעל רום הקיפאון. במקרה זה זרם האוויר המזין את הענן מטיח את הטיפות כלפי מעלה במהירות רבה. בהגיען לגובה שמעל לרום הקיפאון קופאות הטיפות לגביש קרח. גביש הקרח ממשיך לרדת ולעלות לסירוגין. בעודו יורד מטה הוא עובר דרך שכבות אוויר חם יותר וחלקו החיצוני מפשר, ואילו בעלייה מעלה הוא פוגש שכבות אוויר קר יותר וצובר שכבה נוספת של קרח. תהליך



ענני קומולונימבוס

זה חוזר על עצמו כמה וכמה פעמים, עד שנוצר גביש קרח העשוי שכבות שכבות. כאשר הגביש כבד מספיק כדי להתגבר על הקונבקציה (זרם האוויר המזין את הענן), הוא נופל לקרקע. כך נוחת עלינו הברד, גם כאשר הטמפרטורה על הקרקע גבוהה מטמפרטורת הקיפאון. תיאור היווצרות הברד נראה, אולי, מופרך, אך אם תתבוננו מקרוב בחתך של כדור ברד תוכלו להבחין במבנה הקליפתי שלו.



כאמור, המשקל הממוצע של כדור ברד הינו כחמישה גרם. כדור כזה יכול לצבור תאוצה בלתי מבוטלת בדרכו ארצה ולכן גם לגרום לנזק ניכר בעת פגיעתו בקרקע. מדי שנה נגרמים נזקים למכונות, למבנים ולגגות, ולעיתים גם נרשמים מקרים של פגיעה בבני אדם, בגלל ברד. הבול מאוגנדה המוצג כאן מראה גידולים חקלאיים שנהרסו כתוצאה מברד.



בימים עברו היה האדם חסר אונים כנגד פגעי הטבע, וממילא הוא לא הבין לאשורן את תופעות הטבע בכלל ואת התופעות המטאורולוגיות בפרט. רק במאה העשרים הפכה המטאורולוגיה למדע מסודר, המבוסס על איסוף שיטתי של נתונים ועל ניתוח שלהם. התפתחות זו אפשרה למין האנושי להבין, בין השאר, את התנאים שבהם נוצר ברד, ולפיכך לחשוב על שיטות מחוכמות למנוע אותו ואת הנזקים שהוא גורם. הבול מאיראן מציין עשור לתכנית להתמודדות עם נזקי טבע ובהם ברד (מוצג בפינה השמאלית העליונה).



גלויה שנשלחה מהעיירה הקטנה פוסולה שבפינלנד לשירות המטאורולוגי הפיני בהלסינקי בשנת 1884, ובה נתונים מטאורולוגיים שנמדדו שם. המשלוח זכה לפטור מביול מתוך הכרה בחשיבות העברת המידע.

אז מה אפשר לעשות כנגד הברד? אפשר לנסות לשבש את התנאים שבהם הוא נוצר. הסברנו לעיל, שברד נוצר כאשר טיפות מים זעירות עולות ויורדות לסירוגין בתוך הענן,

תוך שהן חוצות את גובה הקיפאון. מלכתחילה הטיפות קטנות מכדי ליפול ארצה, ומכאן מגיע הרעיון לזרוע את העננים בחומר מלאכותי, אשר יהיה בסיס לריכוז של טיפות מים זעירות בענן ויגבש אותן לכדי טיפה גדולה, אשר תצנח לקרקע בצורת גשם. חוקרים במחלקה למדעי האטמוספירה באוניברסיטה העברית בירושלים מצאו שהחומר האידיאלי לצורך זה הוא תרכובת של יוד עם מתכת הכסף. זריעת העננים ביוזם הכסף משיגה, אפוא, מטרה כפולה: מניעת ברד על נזקיו והגברת ירידת הגשם. חוקרים מעריכים כי השימוש ביוזם הכסף מגדיל את כמות הגשם בישראל בכעשרה אחוזים.

קיימות שיטות אחדות לזריעת העננים ביוזם הכסף. רבים זוכרים את התקופה שבה הסתיימו מהדורות החדשות בישראל בימי החורף בהנחיות למפעילי התנורים, ואמנם זו אחת השיטות הנפוצות לשימוש ביוזם הכסף. הפעלת התנורים נמשכת גם בימינו, אם כי השימוש במטוסי ריסוס או בטיילים מטאורולוגיים נחשבים לדרכים עדיפות, מאחר שכך מושגת שליטה טובה יותר בכמות החומר המגיעה לעננים. יש לדעת כי זריעת העננים בכמות גדולה מדי של יוזם הכסף עלולה להזיק.



זריעת עננים ביוזם הכסף.
למעלה: באמצעות תנורים.
למטה: באמצעות טיל מטאורולוגי.



מה עוד אפשר לעשות כנגד נזקי הברד? האפשרויות הן מוגבלות למדי, ולכן כדאי לרכוש פוליסת ביטוח, כדי למנוע את הפגיעה הכספית. הפריט משמאל הוא גלוית חינוך ששלחה חברת ביטוח ממינכן בדואר רשום בשנת 1916. הזכות למשלוח פטור מביול הוענקה לחברה עקב נזקי הברד הכבד שירד בבירת בוואריה באותה שנה.

גם כשיש ביטוח, ברד יכול להיות מכה קשה. אז בואו נקווה שלא נסבול ממכת ברד כמו המצרים בימי פרעה.

משה בן-צבי אוסף את נושא המטאורולוגיה. אוספו הוצג פעמים רבות, כולל ברמה הבינלאומית. כתובתו: ת.ד. 121, ראשון לציון 75202.

ויהי חושך משה רימר

בספר שמות (ט', כב-כג) מתוארת המכה התשיעית שניחתה על המצרים במצרים: "וַיֹּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַשָּׁמַיִם, וַיְהִי חֹשֶׁךְ אֲפֹלָה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים. לֹא רָאוּ אִישׁ אֶת אָחִיו, וְלֹא קָמוּ אִישׁ מִתַּחְתּוֹ שְׁלֹשֶׁת יָמִים". הייתה זו מכה קשה וכוזבת במיוחד, אשר רק מכת בכורות, העשירית והאחרונה, הייתה קשה ממנה.

בתחילת ספר בראשית מתואר המצב ששרר טרם בריאת העולם במילים: "וְהָאֶרֶץ הָיְתָה תוֹהוּ וָבֹהוּ, וְחָשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹמֹת". הצעד הראשון לתיקון המצב הנורא הזה היה "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים: יְהִי אוֹר, וַיְהִי אוֹר", ולא במקרה בחרה התורה במילים "וַיְהִי חֹשֶׁךְ" על מנת לתאר את המכה התשיעית. הניגוד בין "וַיְהִי חֹשֶׁךְ" ובין "וַיְהִי אוֹר" מדגיש את מצבם הנורא של המצרים, שהוחזרו באחת אל התקופה שקדמה לבריאת העולם.

כאשר כתבה **מרים ילין שטקליס** את המילים לשיר "בובה זהבה", היא שמה בפי הילדה נורית, המתעוררת בבהלה באישון הלילה, את הקריאה הנפחדת לאביה: "בוא מהר גרש החושך. הוא מפריע, ילד רע!". מאז ומעולם טבועה בנפש האדם התחושה כי "חושך זה רע, ואור זה טוב". בשעות האור ניתן לפעול ולעבוד, ניתן לצפות סביב ולהישמר מפני אויבים וסכנות, והאור מסמל את החיים והשמחה. בשעות הלילה החשוכות רצוי להסתגר בבית, ורק האמיצים יסתכנו, יתגרו במזל ויסתובבו בדרכים. תפיסה זו השפיעה על כל תחומי החיים, ובכלל זה על עולם הדואר והבולאות.

לא שלג, לא גשם, לא שרב ולא לילה, מעכבים את השליחים

במחצית המאה החמישית לפני הספירה תיאר ההיסטוריון היווני **הרודוטוס** בהתפעלות את שירות הדואר הממלכתי שפיתח **כורש** מלך פרס. השירות, שהיה מבוסס על מערך קבוע של תחנות דרכים שהוקמו לאורך דרכי הדואר, אפשר להעביר במהירות וביעילות הודעות מכל קצות האימפריה אל ארמון המלך שבעיר הבירה שושן. על מנת להמחיש את היתרון שבשיטה זו ציין הרודוטוס כי את הדרך הראשית בת 2,400 הקילומטרים בין עיר הבירה שושן ועיר החוף סרדיס (בטורקיה של היום), עברו השליחים הרכובים נושאי המכתבים בשמונה ימים בלבד, כשהם נוסעים יומם ולילה, כשלוש מאות קילומטרים ביממה. לשיירות המטען הרגילות, שהתקדמו כ-25 עד 30 קילומטרים ביום, נדרשו כשלושה חודשים על מנת לעבור אותו המרחק.



חזית בית הדואר המרכזי של ניו יורק

וכך תיאר הרודוטוס את שליחי הדואר הפרסי:

"אין בעל חיים שיהיה מהיר מהשליחים האלה. באופן כזה הוסדר הדבר מאת הפרסים. מספרים הם, כמספר התחנות שישנן בכל הדרך, כמספר הזה הועמדו סוסים ואנשים ואחרי כל נסיעה של יום מוכן סוס ואיש. לא שלג, לא גשם, לא שרב ולא לילה, מעכבים את השליחים מלהשלים במהירות הגדולה ביותר את הדרך שעליהם לעבור. אחרי שרץ הראשון את דרכו, מוסר הוא את פקודותיו לשני, והשני לשלישי, והפקודה מגיעה ככה מאחד לשני כמו אצל היוונים בחג האבוקות".

בשנת 1912 הוקם בלב מנהטן בניין הדואר המרכזי של העיר ניו יורק. מתכנן המבנה, הארכיטקט **וויליאם קנדל**, שהיה חובב תרבות יוון, שילב בחזית הבניין עמודים יוניים קלאסיים וחרט מעליהם את המשפט שכתב הרודוטוס כחלק מתיאור הדואר הפרסי. מבין שבע גרסאות התרגום שהיו לפניו בחר קנדל בעבודתו של **ג'ורג' הרברט פאלמר**, פרופסור ידוע מאוניברסיטת הרווארד.

Neither snow nor rain nor heat **nor gloom of night** stays these couriers from the swift completion of their appointed rounds.

שירות הדואר של ארצות הברית לא אימץ מעולם באופן רשמי את המילים האלו כסיסמת הארגון, אולם בקרב הציבור האמריקאי מקובל להתייחס אל המשפט הזה כמוטו של שירות הדואר האמריקאי.

בולים בחשיכה



בשנת 1883 הנפיקה בריטניה שני בולים מוזרים מאוד. המדובר בבולים שהודפסו במקור מספר שנים קודם לכן, ואשר הונפקו מחדש כשעליהם הדפס רכב של ערך נקוב. הנפקה מחודשת של בולים תוך שינוי הערך הנקוב בעזרת הדפס רכב היא תופעה נפוצה מאוד, ואין בזה כל מוזרות, אולם במקרה זה לא שינו הבריטים את הערך הנקוב כלל. על הבול

שערכו הנקוב המקורי היה שלושה פני הודפס ערך נקוב של 3 פני, ועל הבול שערכו הנקוב המקורי היה שישה פני הודפס ערך נקוב של 6 פני. פשוט החליפו את הערך הנקוב שהיה רשום במילים לערך נקוב חדש שנרשם בספרות.

מסתבר שההנפקה המוזרה נדרשה על מנת למנוע טעויות של פקידי הדואר. שני הבולים, שהודפסו בצבע ורוד דהוי, נראו בעיני הפקידים הבריטיים אותו הדבר, ולא אחת הם טעו ונתנו ללקוחות ששילמו עבור בול של 3 פני את הבול היקר יותר, שערכו כפול. בתי הדואר הפסידו כסף בגלל טעויות אלו, ולכן הוחלט לסמן את הערך הנקוב על שני הבולים באופן ברור ומודגש.

כאשר האספנים מביטים כיום על הבולים לאור נורות החשמל הבהקות של העידן המודרני, קשה להם להבין את התנאים הנוראיים בהם עבדו הפקידים בבתי הדואר הקטנים והאפלים של המאה התשע עשרה. אור היום שחדר דרך החלונות הקטנים היה מועט ודל, וגם כאשר הודלקו נרות או מנורות שמן במשרד הדואר, לא היה המצב טוב בהרבה. הייתה זו טעות להדפיס את שני הבולים בצבע דומה, ובמיוחד בצבע כל כך חיוור, שגם בתנאי אור יום טובים קשה להבחין בפרטים המצויים בהם. את הטעות הזו בא הדואר הבריטי לתקן בשנת 1883.

למה לגרש החושך? והרי הוא ילד טוב.

בשיר שכתבה מרים ילין שטקליס מיהרו הבובה זהבה והדוב להרגיע את הילדה נורית, תוך שהם צוחקים ואומרים כי אין מה לפחד מן החושך. אכן, גם שירותי הדואר הבינו מעת לעת כי החושך הוא "ילד טוב", וכי ניתן להיעזר בו. כדוגמה לכך ניתן לקחת את "חדרי החושך" שהותקנו בבתי הדואר הבריטיים בתחילת המאה ה-19.

אחד מכללי החישוב של תעריפי הדואר בבריטניה של אותם ימים התמקד במספר הדפים שהכיל המכתב. תעריפי הבסיס הרגילים, שחושבו על פי מרחק המשלוח, התייחסו למכתב הכולל דף אחד בלבד. אם המכתב הכיל שני דפים, המחיר הוכפל. אם המכתב הכיל שלושה עמודים, המחיר היה פי שלושה וכך הלאה. אגב, זו אחת הסיבות העיקריות שלא נהוג היה אז להשתמש במעטפות, אלא לשלוח את הדף עליו כתבו כשהוא מקופל. שימוש במעטפה היה גורם להכפלת דמי המשלוח.



גיליונית מזכרת ממלזיה המראה לוריס איטי (משמאל) וקופיף מערבי (ימין).

כיצד יכול היה הפקיד לדעת כמה דפים יש במכתב המקופל? הרי אסור היה לו לפתוח את המכתב, וזאת על מנת לשמור על פרטיות המכתבים. כדי לפתור את הבעיה צוידו בתי הדואר במתקן מיוחד שהיה מורכב מקופסה אטומה עם חור קטן באחת הדפנות.

פקיד הדואר היה לוקח את המכתב המקופל אל חדר חשוך, שם היה מדליק נר, מניח אותו בתוך הקופסה וסוגר אותה. החזקת המכתב מול נקודת האור שבדופן הקופסה אפשרה לפקיד להבין האם המכתב מכיל דף אחד או יותר (נסו להחזיק מעטפה סגורה מול מקור אור, ותוכלו להבין את תהליך העבודה של הפקיד הבריטי). תהליך זה אמנם גזל זמן רב, וגרר לא אחת טעויות בקביעת מספר הדפים, אולם ללא קיומו של חדר החושך והקופסה האטומה לא ניתן היה לחשב את מחיר המשלוח.

מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך



הגיליונית ממלזיה (מוקטנת),
כפי שהיא נראית בתנאי חושך

בשנת 2008 הנפיק דואר מלזיה גיליונית זיכרון שהוקדשה לשני בעלי חיים מיוחדים השייכים לסדרה "פרימטים". על אחד הבולים מופיע בעל חיים בשם "לוריס איטי", ועל הבול השני מופיע בעל חיים בשם "קופיף מערבי". המדובר בבעלי חיים ליליים האופייניים ליערות העד הטרופיים של מלזיה. הם מצוידים בזוג עיניים גדולות, המאפשרות להם לראות היטב בתנאי חשיכה.

דואר מלזיה ניצל עובדה זו על מנת לייצר פריט בולאי מעניין, שימשוך את תשומת ליבם של האספנים. העיניים של בעלי החיים המופיעים בגיליונית צופו בשכבה של חומר זרחני, הקולט אור. כאשר מביטים בגיליונית במקום חשוך העיניים זוהרות, בדומה למתרחש כאשר מביטים על בעלי החיים בטבע.

אין זה המקרה היחיד בו נוצל השילוב של חשיכה וזרחן ליצירת פריט בולאי מנצח. דוגמה נוספת ניתן לראות בבולים שהנפיקה איסלנד ב-2 בנובמבר 2006 לרגל חג המולד. בבולים הוצגו עיטורים אופייניים בצורת לב ובצורת מלאך, המשמשים לקישוט עץ חג המולד באיסלנד והמסמלים את שמחת החג ואת השאיפה לשלום בעולם. בניסיון להפוך את הבולים לחגיגיים במיוחד, תכנן אותם השירות הבולאי באיסלנד כך שהלב האדום והמלאך הצהוב יהיו זוהרים בחשיכה. הבולים הוכנו בשני שלבים: בשלב ראשון הם הודפסו בשיטת אופסט, ובשלב שני הוסיפו עליהם את צורת העיטורים בדיו צבעונית המכילה זרחן.



משה רימר, לשעבר עורך נושאון ועורך שובל, אוסף את נושא הצדפות. בעבר הציג את "הרכיכות והאדם" וכיום הוא שוקד על תצוגה חדשה – "לשאת יותר ממשקל גופך". משה גם מטפח אוסף של קוריוזים בולאיים. כתובתו למשלוח תגובות: rimer@netvision.net.il

בנים בכורים בספר בראשית משה ביאלי

הבכור הוא הצאצא הראשון של האדם, של בעל החיים ואף של הצומח. בימי קדם, ובמידה מסוימת גם בימינו, זכה הבכור למעמד מיוחד בתרבות האנושית. הבכור נתפס כמעין משנה לאביו, הן בתוך הבית כלפי אחיו ואחיותיו הצעירים יותר, והן כלפי חוץ. תפיסה זו חוצה גבולות ותרבויות, ובכל בתי המלוכה ושושלות האצולה למיניהן הבכור (ובעבר רק הבן) סומן עוד מלידה כממלא המקום וכיורש המיועד של אביו.

ביהדות מוקנה לבכור מעמד מיוחד בתחומים רבים, ומוענקות לו זכויות יתר בצד המחויבויות המיוחדות המוטלות עליו. דוגמה בולטת היא מצוות פדיון הבן, החלה רק על בן זכר שהוא "פטר רחם", כלומר הראשון שיצא מרחמה של אישה. על פי התורה אמור הבן הבכור לרשת פי שניים מיתר אחיו, כאמור בדברים כא, יז:

כִּי אֶת הַבֶּכֶר בֶּן הַשְּׁנוּאָה יְכִיר לְתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכָל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ, כִּי הוּא רִאשִׁית אָנוּ, לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה.

המשנה והגמרא מקדישות מסכת שלמה, הרביעית בסדר קדשים, הקרויה מסכת בכורות, למשניות העוסקות בשאלות הקשורות לבכור באדם ובבעלי חיים.

עדות נוספת למעמדו המיוחד של הבכור בתרבויות הקדומות היא סיפור מכות מצרים. המכה העשירית והקשה ביותר שניחתה על המצרים הייתה מכת בכורות, כפי שנאמר בספר שמות, פרק יא פסוק ה':



יצחק מברך את יעקב. יצירה משנת 1639 של הצייר ההולנדי פלינק על צדו האחורי של דבר בולים מסין



ברכת יצחק ליעקב

ומת כל בכור בארץ מצרים – מבכור
פרעה הישב על כסאו עד בכור השפחה
אשר אחר הרחמים וכל בכור בהמה.

בבואי לבחון את מעמדו של הבכור בתנ"ך
החלטתי להתמקד דווקא בסיפורים הקודמים
למכת הבכורות הכלולים בספר בראשית.
אפילו בחלק יחיד זה של המקרא יש עושר רב
של מקרים שבעזרתם אפשר לעמוד על
חשיבותה של הבכורה.

מעמדו המועדף של הבכור מודגם בספר
בראשית בסיפור על מכירת הבכורה של עשו
ליעקב, המובא בספר בראשית, פרק כה:

כט וַיֵּצֵד יַעֲקֹב נָזִיד, וַיָּבֹא עֲשׂוֹ מִן הַשָּׂדֶה, וְהוּא עֵיף. ל וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ אֶל-יַעֲקֹב:
הֲלֵעִיטֵנִי נָא מִן הָאָדָם הָאֵדָם הַזֶּה, כִּי עֵיף אָנֹכִי; עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אֶדּוֹם. ל א
וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב: מַכְרָה כִּיּוֹם אֶת בְּכֹרְתְּךָ לִי. ל ב וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ: הִנֵּה אָנֹכִי הוֹלֵךְ
לְמוֹת, וְלָמָּה זֶה לִּי בְכֹרָה. ל ג וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב: הַשְׁבְּעָה לִּי כִּיּוֹם, וַיִּשְׁבַּע לוֹ; וַיִּמְכֹּר
אֶת בְּכֹרְתוֹ לְיַעֲקֹב. ל ד וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעֲשׂוֹ לֶחֶם וְנָזִיד עֲדָשִׁים, וַיֹּאכַל וַיִּשָּׂת וַיִּקֶּם
וַיֵּלֶךְ; וַיִּבֶז עֲשׂוֹ אֶת הַבְּכֹרָה.

יעקב מציע לאחיו הבכור **עשו** לרכוש ממנו את הבכורה תמורת נזיד עדשים, הצעה
שעשו מסכים לה מייד. יעקב, המתגלה כאן כאדם שאינו תמים כלל ועיקר, חושש שמא
עשו יתחרט על העסקה הגרועה שעשה, ולכן הוא דורש מעשו כי ישבע לו. עשו מסכים
גם לכך ונשבע ליעקב, ובכך הוא מוותר באופן משפטי על זכויותיו.

משמעותה של מכירת הבכורה באה לידי ביטוי
בפרק כז, כאשר **יצחק** מתכוון להעניק לעשו את
ברכתו. יעקב, הפועל בעידודה של **רבקה** ועל פי
הנחיותיה, מנצל את העיוורון שבו לקה אביו וזוכה
בברכה, השמורה בדרך כלל לבן הבכור. מעניין
שהמקרא אינו קושר מפורשות את מכירת
הבכורה עם הזכות לברכה, ואף אחת מן הנפשות
הפועלות בסיפור לא מעלה נימוק זה. אולם
מהיכרותנו עם נטייתו של התנ"ך לצמצם בסיפור
אין לנו, הקוראים, ספק בקיומו של קשר זה.

יצחק עצמו מעורב במקרה אחר של מאבק על
זכויות בין הבכור לאחיו. **ישמעאל** בן **הגר** השפחה
הוא בכורו של **אברהם**. בבראשית כא, י מסופר
כיצד הגר וישמעאל מגורשים מבית אברהם
בעקבות דרישתה של **שרה**:



רובנס: הגר בשממה

ותאמר לאברהם: גרש האמה הזאת ואת בנה, כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק.



קין רוצח את הבל. ציור של טרביסיאמי

המקרא מציין כי דרישתה של שרה היא לצנינים בעיני אברהם, אך שרה מיטיבה להבין, שהעתיד צופן בתוכו מאבק קשה על הירושה – מאבק שאינו כלכלי אלא מהותי. היא יודעת שלישמעאל תהיה עדיפות עקב היותו הבכור ודואגת לפתור את הבעיה מבעוד מועד.

אם עד כאן יכול היה הקורא להתרשם שמעמדו המועדף של הבכור מובטח בכל

תנאי, הרי שאין פני הדברים כך. בחינה מדוקדקת של הסיפורים בספר בראשית מגלה, כי לעיתים מועדף דווקא אחד הילדים האחרים. הדוגמה הראשונה לכך מתרחשת כבר בפרק ד': **קין** הוא בנם הבכור של **אדם וחוה**, אך דווקא **הבל** אחיו זוכה שקורבנו יהיה רצוי בעיני ה'. התנ"ך אינו מציין מפורשות את הסיבה למעשה הרצח, אך לקורא ברור שהמניע הוא הקנאה שחש קין הבכור כלפי הבל הצעיר ממנו.

לוח היו שלושה בנים: **שם**, **חם** ו**יפת**. על פי סדר זה אפשר להניח ששם הוא הבכור ויפת הצעיר. אולם **הרמב"ן** (בפרשו לפרק י פסוק א) מסביר שרשימת תולדות נוח מתחילה בתולדות יפת, מפני שיפת היה, בעצם, הבכור. אם נאמץ פרשנות זו הרי שלפנינו מקרה נוסף שבו הבן הנבחר אינו הבכור.

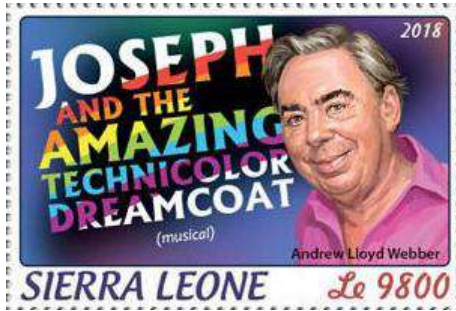
גם אברהם אבינו, אבי האומה, לא היה הבכור. אמנם התורה מקדימה אותו לשאר בני **תרח** "ואלה תולדות תרח: תרח הוליד את אברהם, את נחור ואת הרן" (פרק יא, פסוק כז), אך הגמרא בסנהדרין סט מלמדת, שסדר התולדות נכתב בתורה לא על פי סדר הלידה אלא לפי סדר החשיבות.

ליעקב אבינו היו שנים עשר בנים, וכאן יש לנו הזדמנות לבחון מערכת מורכבת יותר של יחסים ואפשרויות. **ראובן** הוא הבן הבכור, אך הוא לא מתבלט כפי שניתן לצפות מבן בכור. מי שמצטייר כמנהיג האחים הוא **יהודה**, ואמנם בברכתו לבניו (פרק מט) יעקב מכיר בכך ומעניק לו ברכה ארוכה במיוחד וחיובית הרבה יותר מזו שלה זוכים רוב בניו:



גור אריה יהודה

ח יהודה, אתה יודוך אחיך – ידך בערף אחיך; ושתחוו לך בני אחיך. ט גור אריה יהודה, מטריך בני עלייתך; כרע רבץ כאריה וכלביא מי יקימנו. י לא יסור שבט מיהודה ומחזק מבין רגליו, עד כי יבא שילה ולו יקהת עמים. יא אסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתנו; כבס ביין לבשו ודם ענבים סותה. יב חקלילי עינים מין ולבן שנים מחלב.



בול לציון המחזמר "יוסף וכתונת הפסים המשגעת" אותו הלחין והפיק אנדרו לויד ובר.

בנוסף ליהודה בולט, כמובן, **יוסף**, בנו האחד עשר של יעקב והבן הראשון של **רחל**. יוסף הוא הבן החביב על יעקב, וכיטוי להעדפה זו הוא מקבל מאביו את כתונת הפסים. יוסף גם עולה לגדולה, כפי שהוא עצמו חזה בחלומותיו עוד בגיל צעיר, ואין ספק כי הוא הבן הנבחר.

הפעם האחרונה שבה עולה נושא הבכורה בספר בראשית הוא בפרק מח, כאשר יוסף מביא את שני בניו, מנשה ואפרים, בפני אביו החולה יעקב, כדי לקבל את ברכתו. בתנ"ך מתואר כיצד יוסף מביא אותם, מנשה הבכור לשמאלו ואפרים לימינו. מטרת סידור זה היא להקל על יעקב, כדי שמנשה יהיה לימינו ויקבל את הברכה המגיעה לו כבכור. אך יעקב משכל את ידיו ומניח את ימינו דווקא על ראשו של אפרים:



יעקב מברך את בני יוסף בציור של רמברנדט משנת 1656. בציור נראית אסנת, אשתו של יוסף, אשר יש מפרשים הטוענים כי היא שבקשה מיוסף שייקח את בניהם לקבל ברכה מיעקב. מעניין לציון, שרמברנדט מתעלם מ"הוראות הבימוי" של התנ"ך, וממקם את שני בני יוסף בצדו השמאלי של יעקב.

יִזְרְאֵל יוֹסֵף כִּי יָשִׁית אָבִיו יָד יְמִינוֹ עַל רֹאשׁ אֶפְרַיִם, וַיֵּרַע בְּעֵינָיו; וַיִּתֶּמֶךְ יָד אָבִיו לְהִסִּיר אֹתָהּ מֵעַל רֹאשׁ אֶפְרַיִם עַל רֹאשׁ מְנַשֶּׁה. יח וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָבִיו: לֹא כֵן אָבִי כִּי זֶה הַבֶּכֶר, שִׁים יְמִינְךָ עַל רֹאשׁוֹ. יט וַיִּמָּאן אָבִיו וַיֹּאמֶר: יָדְעָתִי בְּנִי יָדְעָתִי, גַּם הוּא יִהְיֶה לָעַם וְגַם הוּא יִגְדֹּל, וְאוֹלָם אַחִיו הִקְטַן יִגְדֹּל מִמֶּנּוּ.

וְזָרְעוּ יְהִי מְלֵא הַגּוֹיִם. כִּי וַיְבָרְכֶם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: בָּרַךְ יִשְׂרָאֵל לְאִמֹּר,
יִשְׁמַךְ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה; וַיֵּשֶׁם אֶת אֶפְרַיִם לִפְנֵי מְנַשֶּׁה.

הנה כי כן, לא תמיד זוכה הבכור בכל הקופה! בניגוד למקובל בעולם העתיק, בספר בראשית (וכן בחלקים אחרים של התנ"ך, שבהם לא עסקנו במסגרת מאמר זה) לא תמיד זוכה הבן הבכור להיות ממשיך דרכו של אביו. במקרים רבים, הבן הנבחר הוא דווקא הבן הצעיר, ומכאן עולה שאלוהים אינו פועל באופן בירוקרטי-כרונולוגי, אלא על פי בחינת נפש האדם ועל פי ערכיו ואמונותיו.

משה ביאלי אוסף בולים בנושא התנ"ך באמנות. כתובתו למשלוח תגובות:
mobilom@bezeqint.net

בקרוב בנושאון – גליון בנושא "על טעם ועל ריח"

אם ברצונכם לפרסם מאמר או ידיעה בחוברת זו אנא פנו אל עורכי נושאון בהקדם האפשרי באמצעות הדואר האלקטרוני או בדואר רגיל.

לא קיבלת את נושאונט?



נושאונט, העיתון הבולאי המקוון הראשון בשפה העברית, מופץ ארבע פעמים בשנה. חברי איל"ת זכאים לקבל אותו ללא תשלום, אולם לצורך הפצת נושאונט אנו זקוקים לכתובת הדואר האלקטרוני (e-mail) שלכם. כתובתכם תשמש את ועד האגודה

ואת העורכים לצרכי פעילות האגודה בלבד, ולא ייעשה בה כל שימוש אחר. פנו אלינו עוד היום לכתובת noson.ed@gmail.com, וגם אתם תקבלו את נושאונט. נשמח גם לשלוח לכם גליונות קודמים, על פי בקשה.

מכת פטיש יוחנן מירז

הפטיש הוא כלי עבודה ידני, אשר בעזרתו מכים מוצק לתוך חומר אחר (למשל: מסמר לתוך קיר) או משנים את צורתו של מוצק עד כדי שבירתו. כפי שנראה להלן, קיימים כל מיני סוגים של פטישים, אך לכולם אותו מבנה בסיסי, הכולל שני חלקים – ידית וראש. הידית קלת משקל, יחסית, ולרוב עשויה עץ. ראשו של הפטיש הוא החלק הכבד והוא עשוי מתכת כגון ברזל או פלדה.



פטיש מתקופת האבן: הראש עשוי אבן
וקשור למקל באמצעות רצועות עור

הפטיש הוא אחד מן הכלים הקדומים ביותר שהמציא האדם. ארכיאולוגים מצאו עדויות לכך שכבר לפני כ-3 מיליון שנים השתמשו במעין פטישים עשויים אבן. בעזרת כלים אלה הצליח האדם הקדום לשבור או לרסק חפצים שונים ואף מזון.

השימוש בידית הוא מאוחר הרבה יותר, ומעריכים שהחל כ-30 אלף שנים לפני הספירה. את המקל הצמידו לראש האבן באמצעות רצועות עור או גידים של בעלי

חיים. השימוש במקל העניק לפטיש עוצמה נוספת (בזכות ה"מנוף"), ואפשר שליטה טובה יותר בכלי. עם גילוי המתכות בתקופת הברונזה, כ-3,000 שנים לפני הספירה, ובתקופת הברזל, כ-1,000 שנים לפני הספירה, הוחלף ראש האבן בראש מתכת, ומאז הפך הפטיש לכלי העבודה מספר אחת.

פטישים קיימים במגוון רחב של גדלים, המאופיינים לרוב על פי משקל הראש שלהם. פטישים קלים במשקל של 30 גרם משמשים לביצוע עבודות עדינות כגון ריקוע, צורפות והכנת תכשיטים. פטישים במשקל של חצי קילוגרם או קילוגרם אחד נמצאים בכל בית, ובעזרתם נועצים מסמרים בקיר לתליית תמונות או להתקנת מדפים. באתרי עבודה נמצא פטישים כבדים יותר, במשקל המגיע לכדי 5 קילוגרם, שאותם יש להניף בשתי הידיים.



עבודות עדינות באמצעות פטישים קלים על בולים מקמבודיה (ימין) ומלבנון (אמצע ושמאל). הבול מלבנון הונפק בשנת 1973. במהלך מלחמת האזרחים במדינה נגנבו בולים רבים ממשרדי הדואר הלבנוני. הבול הונפק שנית עם הדפס רכב (שמאל), והבולים המקוריים (ללא הדפס הרכב) נפסלו לשימוש.

הפטיש הוא כלי חיוני לעבודה בבניין, בתעשייה ובבתי מלאכה. באתרי עבודה נדרשים לעיתים פטישים רבי עוצמה. אפשר למצוא שם פטישים פנאומטיים, המופעלים באמצעות לחץ אוויר או פטישים חשמליים. ככל שעולה עוצמת הפטיש כך גדלה הסכנה ששבבים ינתזו, ולכן בעת שימוש בפטיש יש להשתמש במשקפי



מימין: משקפי מגן מונעים כניסת שבבים לעין.
משמאל: בול מחורר בצורת משקפיים

מגן להגנה על העיניים. השימוש במשקפי מגן מומלץ לדעתי גם בבית, אך בסביבת עבודה הוא בגדר חובה.

על אף מבנהו הפשוט קיימים סוגים מספר של פטישים, הנבדלים זה מזה בעיצוב שלהם. אחד הסוגים הנפוצים, ובוודאי המוכרים ביותר לקהל הרחב, הוא **פטיש הנגרים**. בדרך כלל הוא בעל ראש שטוח בצד אחד, ובצידו השני מעין מזלג בעל שתי שיניים, המיועד לשליפת מסמרים. דבר הבולים מצרפת, המוצג בראש העמוד הבא, מראה עיצוב פחות נפוץ של פטיש נגרים, שבעזרתו ניתן גם לפתוח ארגזים.



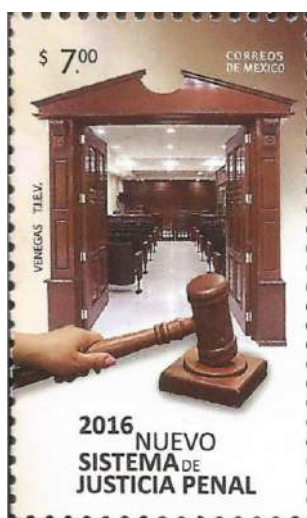
פטיש נגרים בצד כלי עבודה אחרים

סוג אחר של פטיש נקרא **פטיש נפחים כדורי**. לפטיש זה ראש מעוגל בצורת חצי כדור, והוא משמש בעיקר בנפחות ובעיבוד מתכת. **מקבת** היא פטיש קצר עם ראש כבד ורחב, המשמש בעיקר לסיתות אבנים ולריסוקן באמצעות מכות חזקות במיוחד. על פי ספר שופטים נעזרה **יעל** במקבת כדי לנעוץ את היתד ברקתו של **סיסרא**. סוג הפטיש האחרון שאליו נתייחס במאמר זה הוא **הקורנס** – פטיש בעל ידית אחיזה ארוכה וראש גדול וכבד, השוקל בין 3 ל-5 קילוגרם. בשל משקלו הרב יש להניף את הקורנס בשתי ידיים, כפי שמראה הבול הגרמני. הקורנס משמש בעבודות בנייה, למשל להריסת קירות, ובעבודות ציבוריות כגון סילוק אבני סלע מהדרך.





אופן השימוש בפטיש נגרים על גבי מעטפת גיירו מצרפת, 1924.

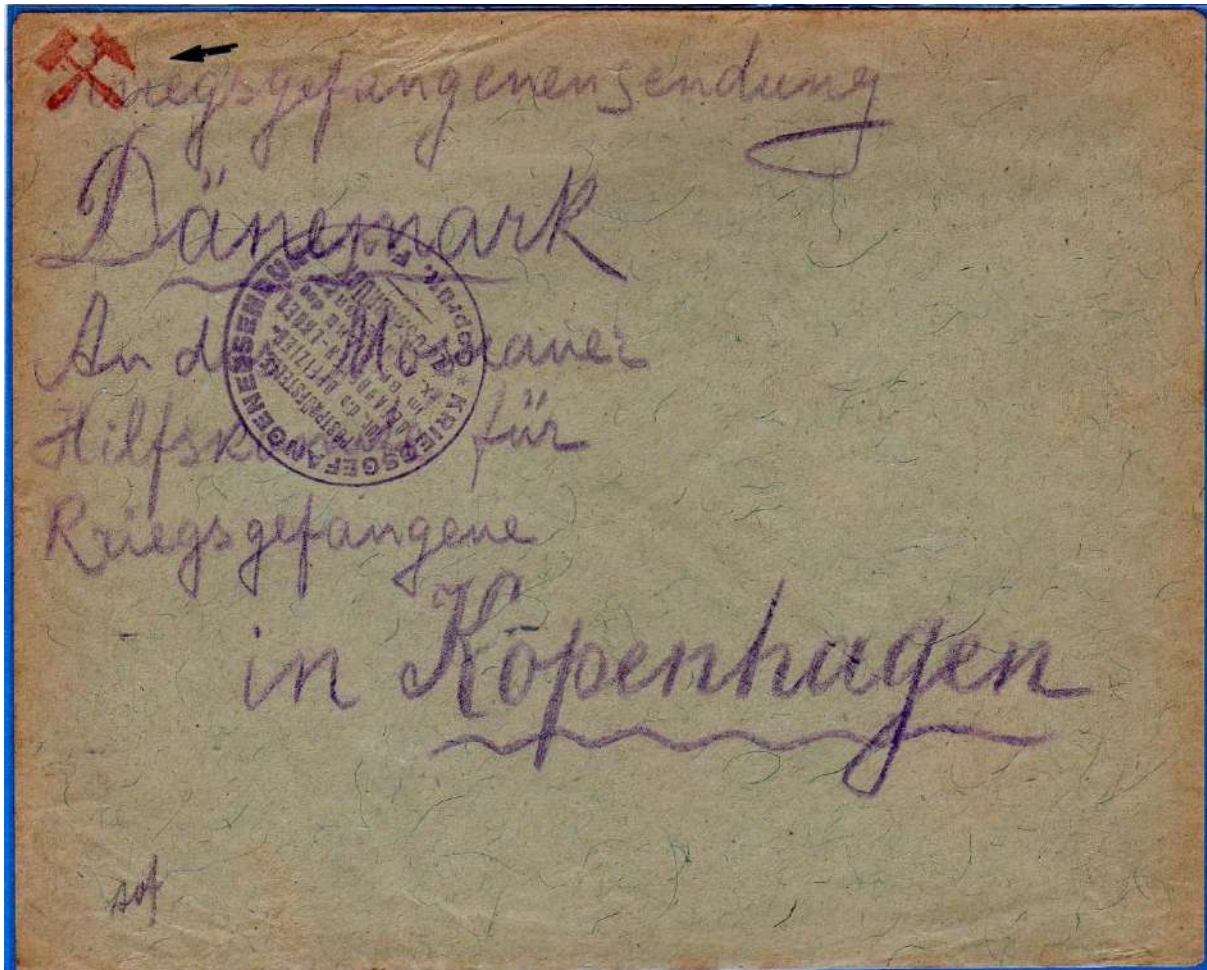


בעלי מקצוע רבים, בהם בנאים, נפחים וכורים, משתמשים בפטיש באופן הדורש עוצמה גופנית רבה. בשל זאת ובשל היותו כלי העבודה המוכר ביותר אין זה פלא שהפטיש הפך גם לסמל לעוצמה ולסמכות. יושבי ראש, שופטים ומנהלי מכירות פומביות משתמשים בפטיש מעץ ומכים בו במשטח קשיח על מנת ליצור רעש. באמצעות הרעש הם מסבים את תשומת ליבו של הקהל למתרחש ואוכפים את סמכותם. השימוש בפטיש במכירה פומבית מבשר את סופיות ההליך, וגם זה ביטוי לסמכות.

הסמל המפורסם ביותר שבו מופיע פטיש הוא סמלה של המפלגה הקומוניסטית, המורכב מפטיש ומגל, ובכך מאחד את הפרולטריון התעשייתי עם עובדי החקלאות הצמיתים. סמל הפטיש והמגל הופיע על דגלה של ברית המועצות ובעקבות זאת שימש את המפלגות הקומוניסטיות ומפלגות סוציאליסטיות רבות בכל רחבי העולם. לאחר התפרקותה של ברית המועצות בשנת 1991 זנחו רובן את סמל הפטיש והמגל.

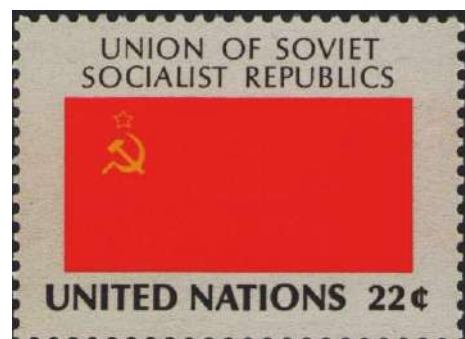
הפטיש והמגל.

עוד ביטוי למשמעות הנלווית לפטיש הוא סמל הכרייה, המורכב משני פטישים מוצלבים:



מעטפה שנשלחה בעת מלחמת העולם הראשונה ממחנה של שבויי מלחמה בגרמניה, כפי שמעידה החותמת העגולה. בצד שמאל למעלה נראית חותמת הצנזורה, שהיא בצורת סמל הכרייה. מאוסף יוסי חרש.

ביטוי אחר לערכו הסמלי של הפטיש כמייצג עוצמה הוא מתחום הספורט. אחד מענפי השדה של האתלטיקה הוא יידי פטיש. הענף מכונה כך, אף שלמעשה החפץ המושלך הוא כדור ברזל, המחובר לתיל עם ידית אחיזה בקצהו. לתיל אין את תכונת הצפידות המאפיינת את הפטיש המוכר לנו מחיי היום יום, ואף על פי כן המונח "פטיש" מקובל ברוב השפות. אפשר להסביר זאת במיקום מרכז הכובד של ה"פטיש" בקצה הרחוק של החפץ שאותו מיידים ובעוצמה הפיזית הכרוכה בפעולת היידוי.

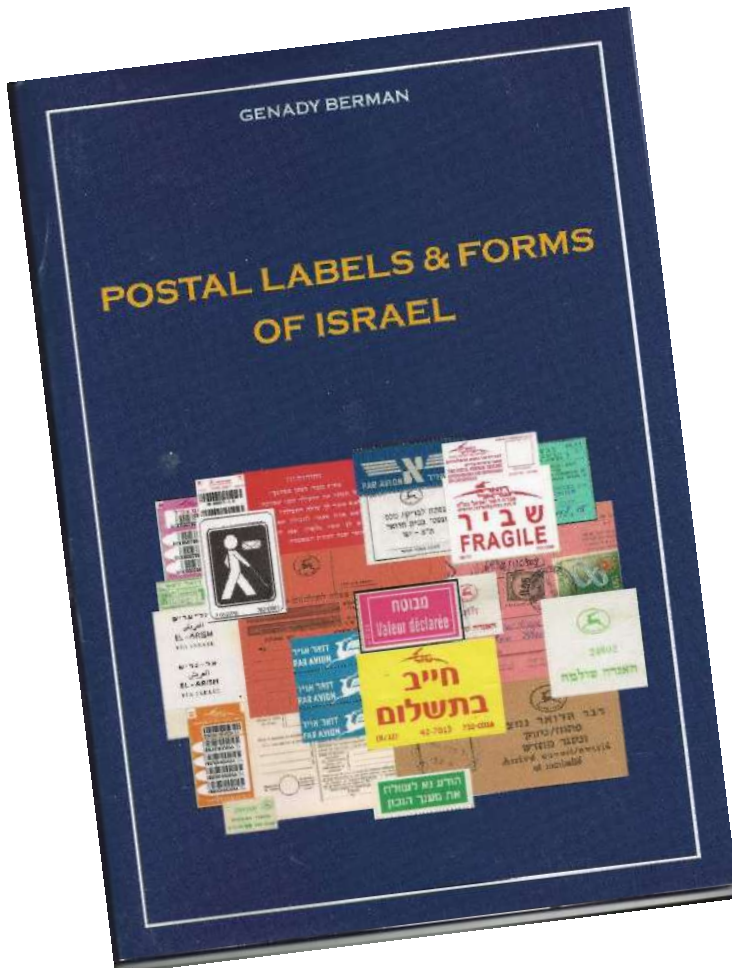


דגל ברית המועצות עם הפטיש והמגל

יוחנן מי-רז היה הממונה על הבטיחות בחברת החשמל. התצוגה שלו "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם" זכתה כמה פעמים במדליה מזהבת ברמה הבינלאומית. כתובתו למשלוח תגובות: meyratz1@bezeqint.net

חדש!!!

קטלוג של תוויות וטפסים של דואר ישראל



בקטלוג נעשה לראשונה מאמץ לקטלוג את התוויות וטפסי העזר שבהם עשה שימוש דואר ישראל מ-1948 ועד ימינו. רוב החומר מוצג ומקוטלג לראשונה.

הקטלוג כולל פירוט מפורט של תוויות רישום שונות, דואר אוויר, חבילות, גוביינה, מוניות דואר רשמי, תוויות ביטחון, מכס ועוד.

80 עמודים.

את הקטלוג ניתן לרכוש אצל המחבר, **גנדי ברמן**.

טלפון: 053-6330141 bermangenady@gmail.com

מחיר: 150 ₪, כולל משלוח בארץ

איל"ת גם ב -  - חפשו אותנו!



הדרך ארוכה ומפותלת

סטרוונטיאן הוא כפר הנמצא ברמה הסקוטית (ה"הילנדז"). זהו שם גאלי, כמובן, שמשמעותו היא קצה חוטמה של הפיה. שם מקסים, הלא כן?

בשנת 1714 גילה **סר אלכסנדר מארי** מרבצים של גלינה (תרכובת של עופרת וגופרית) בגבעות

באזור. בשנת 1725 פתח **תומאס הווארד**, הדוכס השמיני של נורפוק, מכרה במקום בשותפות עם הגנרל **וויד**. המינרלים הבולטים שנכרו בסטרוונטיאן כללו קלציט (סידן פחמתי) וברית (מינרל שהוא המקור העיקרי להפקת היסוד בריום).

בשנת 1791 זיהה רופא גרמני בשם **פרידריך גבריאל זולצר** מינרל לא מוכר שנכרה בסטרוונטיאן. הוא קרא למינרל סטרוונטיאניט, על שם המקום שבו נכרה, והסיק שהמינרל מכיל יסוד שהיה אז בלתי מוכר למדע. בשנת 1808 הצליח **סר האמפרי דיווי** לבודד את היסוד הזה, וגילה מתכת חדשה הקרויה סטרוונטיום. כמה כפרים זוכים לכבוד כזה – להיות מונצחים בשם של מינרל ושל יסוד חדש?



המבנה הגבישי של סטרוונטיאניט

האוסף שלי כולל מזה זמן רב בול המציג את המינרל סטרוונטיאניט וחותמת המראה את המבנה הגבישי שלו. במשך זמן רב חיפשתי חותמת מהכפר סטרוונטיאן כדי להשלים את הסיפור. איתורו של פריט מתאים אינה מלאכה קלה, שכן מדובר ביישוב קטן, שגרות בו כמאה משפחות בלבד, ומכאן שכמות דברי הדואר העוברת דרכו אינה גדולה. לשמחתי מצאתי לאחרונה פריט הולם, ואני ממנהר לשתף את קוראי הנושאון ב"מציאה" שלי.



המינרל סטרוונטיאניט

לפנינו מכתב שנשלח ב-3 במרץ 1821 מקינלוקמוידרט לארדטורניש – שני יישובים זעירים, אשר ביחס אליהם סטרוונטיאן נחשב מטרופולין. המכתב עבר דרך סטרוונטיאן, וקיבל שם חותמת ובה שם הישוב. חותמת מסוג זה מכונה חותמת קילומטראז', משום שמופיע בה המרחק ללונדון (529 מייל). האות G בחותמת מתייחסת לעיר גלאזגו, שהיא סניף הדואר המרכזי בדרך ללונדון. נוסף על כך, אפשר לראות בחזית המעטפה את תעריף המשלוח – 8 פני.

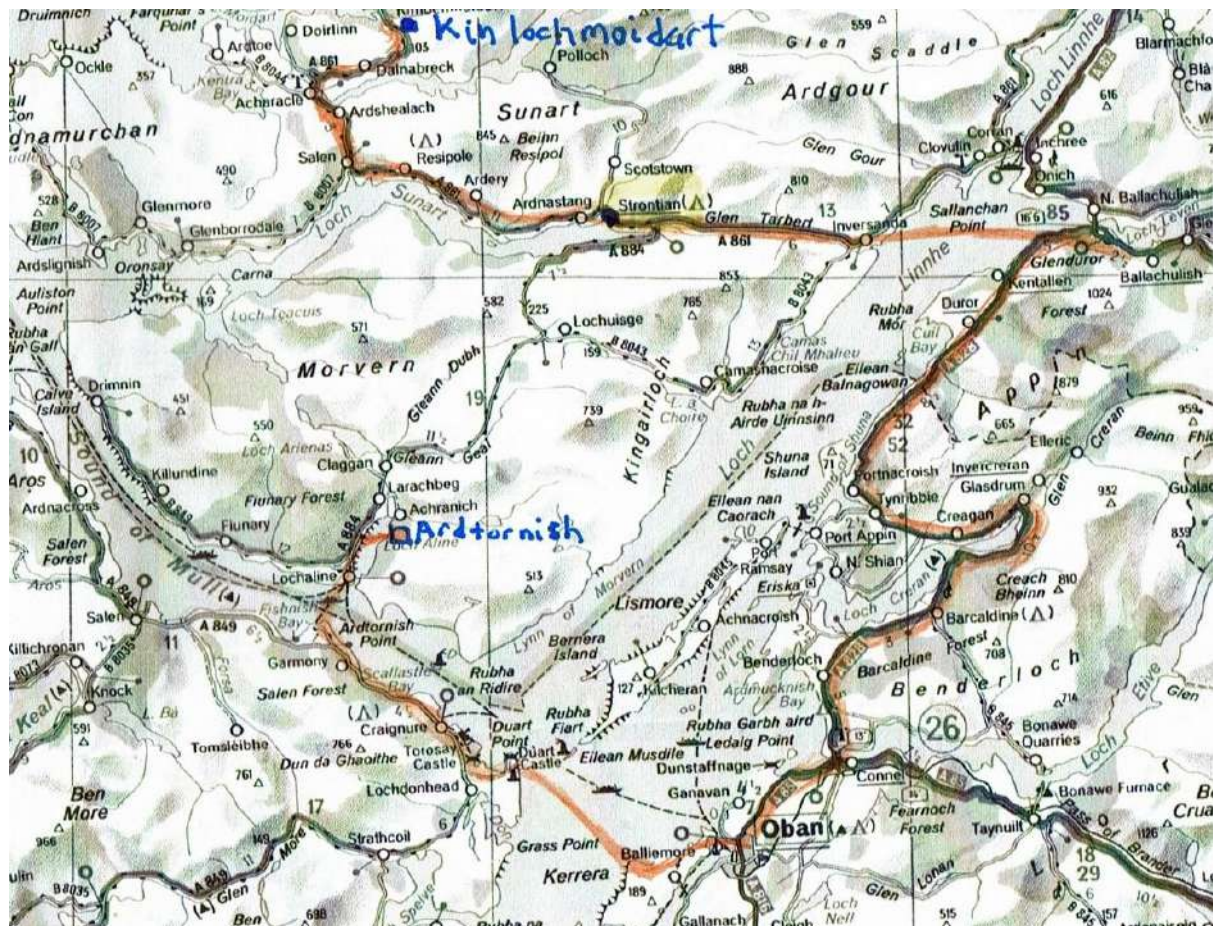


כידוע, לפני הרפורמה של 1840 נקבע מחיר המשלוח לפי המרחק שהמכתב היה אמור לעבור. במקרה שלנו המרחק בין קינלוכמוידרט לארדטורניש בקו אווירי הוא 17 מייל בלבד, ולכן היינו מצפים שמחיר המשלוח יהיה 5 פני בלבד. אלא שבשל קשיים טופוגרפיים – בין סטרונטיאן ובין ארדטורניש מפריד רכס הרים – המכתב שלנו עבר במסלול ארוך ומפותל, כפי שמראה המפה שבראש העמוד הבא.

בואו נצא לדרך יחד, ונתקדם לאורך הקו השחור המסומן במפה: המכתב יצא לדרכו מקינלוכמוידרט (מסומן בעיגול בראש המפה) ועשה דרכו, כנראה בידי שליח רגלי, לסטרונטיאן (מסומן בכוכב), שם הוא נמסר לסניף הדואר המלכותי והוחתם כראוי. עתה הוא נע מזרחה לקוראן, תוך שהוא חוצה את לוך לינהא באמצעות סירה. מקוראן המשיך המכתב דרומה לכפר בשם בלכוליש וממנו לשיאן, חצה את לוך בונאווה (בסירה, כמובן) והגיע לכפר גדול יחסית בשם אובאן.

באובאן היה משרד דואר, ולכן המכתב עבר לידי של נושא מכתבים חדש, אשר לקח אותו באמצעות סירה אל ישוב בשם קררה, הנמצא על אי באמצע לוך לינהא. סירה נוספת העבירה את המכתב לגדה המערבית של לוך לינהא, לכפר שכוח אל בשם אוכנאקרייג שבאי מאל. נושא המכתבים כיתת את רגליו באי מאל, עד שהגיע ליישוב פניש שבקצה הצפוני של האי, ועתה עלה על סירה נוספת כדי לחצות צפונה את מצר מאל אל לוכאלין. עתה כל שנותר הוא לעשות דרך רגלית קצרה אל ארדטורניש (גם ישוב היעד מסומן במפה בעיגול. הללויה!

בעבור המאמצים הכבירים שעשו עובדיו גבה הדואר המלכותי 8 פני – התעריף למשלוח מכתבים למרחק שבין 50 ל-80 מייל, ואני משוכנע שהקוראים יסכימו איתי, שבהתחשב במאמץ שנדרש לביצוע המשימה אין זה מחיר מופרז כלל ועיקר. איזו דרך ארוכה ומפותלת, ואיזו מעטפה מרתקת!



יוסי חרש, גיאולוג במקצועו, אוסף בולים בנושא מינרלים. התצוגה שלו – "מינרלים: מקורם, כרייתם והשימוש בהם" – זכתה במדליית זהב ברמה הבינלאומית בכמה תערוכות עולמיות. יוסי גם משמש כנשיא האגודה הבולאית של אבני החן, המינרלים והתכשיטים של ה-ATA (ה-Gems, Minerals and Jewelry Study Unit). כתובתו למשלוח תגובות: jcharrach@gmail.com

שלם את דמי החבר לשנת 2019 עוד היום!

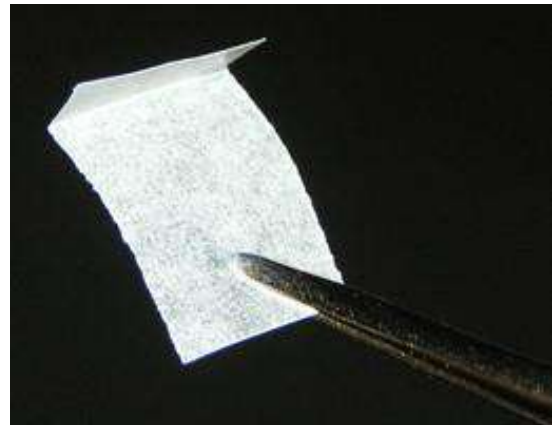
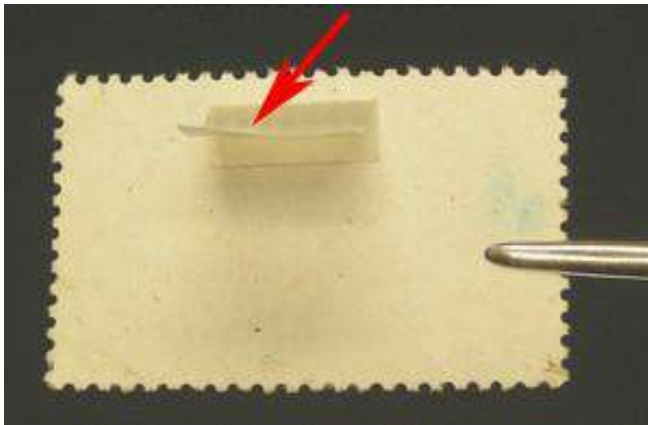
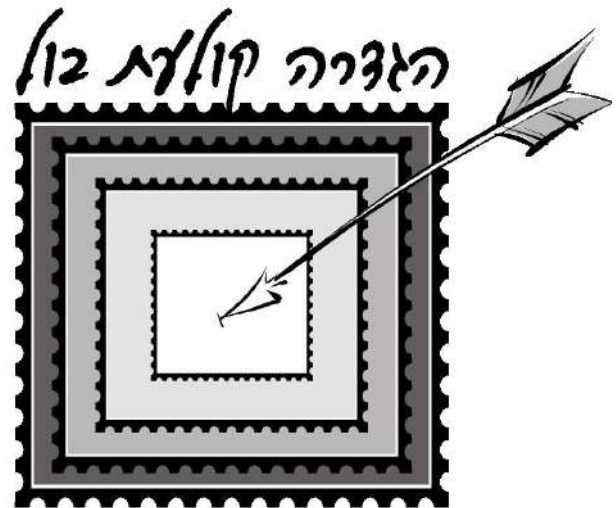
את דמי החבר בסך 160 ₪ (80 ₪ לנוער) ניתן לשלם באמצעות:

✓ **העברה בנקאית:** בנק הדואר (בנק 09), סניף 001, חשבון מספר 7315171. בפרטי ההעברה יש לציין את שם המעביר ואת השנה עבורה מתבצע התשלום.

✓ **משלוח המחאה בדואר:** יש למלא צ'ק לפקודת איל"ת, ולשלוח לגזבר האגודה, שלמה וורגן (אחוזת ראשונים, הנחשול 30/345, ראשון לציון 7543730).

מדבק

מדבק (באנגלית hinge) הוא פיסת נייר עם דבק בצדה האחד המשמשת להדבקת בול לאלבום. את המדבק מקפלים לשניים ומרטיבים את הדבק. חלקו של המדבק (לרוב החלק הקטן) מוצמד לצדו האחורי של הבול, ואילו חלקו האחר מוצמד לדף האלבום. היתרון בשיטה זו הוא שהבול מקובע במקומו ואינו יכול ליפול מדף האלבום באופן ספונטני. עם זאת, אפשר, במאמץ קל יחסית, להוציא את הבול ממקומו ולהעביר אותו למקום אחר באלבום או לאלבום אחר.



אופן השימוש במדבק: אוחזים במדבק בעזרת מלקט (ימין) ומהדקים את חלקו הקטן אל הבול (שמאל). חלקו הגדול של המדבק משמש להדבקה אל האלבום.

לשימוש במדבק יש גם חיסרון גדול: הצמדתו לצדו האחורי של הבול פוגעת בשכבת הדבק שעל הבול ומפחיתה מערכו. מאז שהומצאו אלבום השורות (המכונה גם "סדרן בולים") וכיסי המגן ("ה'הוויד'") הצטמצם מאוד השימוש במדבקים. לעומת זאת בולים רבים מאוד מהתקופה הקלסית סבלו מהשימוש במדבק, ותוצאותיו של השימוש הזה ניכרות בהם.



סימן מדבק ניכר על צדו האחורי של בול

אספנים מבדילים בין בול במצב תמים (באנגלית mint never hinged, המסומן בדרך כלל בקטלוגים של מכירות פומביות ב-**) לבול במצב תמים ממודבק (hinged או mounted mint, המסומן באותם קטלוגים בכוכב בודד). בול במצב תמים נחשב לעדיף על בול בעל סימני מדבק. כפי שהוסבר לעיל, כאשר מדובר בתקופה הקלסית קשה לעיתים למצוא בול במצב תמים, והפרשי המחיר בינו לבין בול במצב ממודבק יכולים להיות גדולים מאוד. גם בקרב הבולים הממודבקים נהוג להבדיל בין סימני מדבק קלים או ניכרים. הפגיעה בערכו של הבול היא קטנה יותר ככל שסימני המדבק ניכרים פחות.

תה ואורז יש בסין... וגם בולים



בספרייה העירונית של תל-אביב "בית אריאלה" פועלת גם הספרייה לעיצוב ומידע חזותי. נוסף על ספרים בתחומי העיצוב והצילום וקטלוגים של תערוכות אמנות, כוללת הספרייה גם חומרים ויזואליים מסוגים שונים: איורים, גלויות, מפות, פרסומות, כרטיסי ברכה, סטיקרים ובולים. **ציפי סובר**, אחראית הספרייה, מפרסמת בלוג שבו ניתן לזכות בטעימה מאוצרות הספרייה ומפניות אישיות של המבקרים בה. כדאי לקרוא את הבלוג בכתובת <https://visualinformationblog.wordpress.com>.

קוראי "נושאון" ימצאו עניין מיוחד ברשומה, שהתפרסמה בתאריך 26 בפברואר השנה, העוסקת בספר חדש שהגיע לספרייה. הספר HU TONG BEIJING מתעד את ההיסטוריה, את התרבות ואת חיי היום יום של דיירי רחובותיה העתיקים והצרים של העיר בייג'ינג בסין. בכל פרק בספר שובצו **בולים מקוריים** ומגזרות נייר מקוריות המאפשרים הצצה לאורחות חייהם של הסינים. הפריטים הינם בעלי ערך אמנותי ואספני. לפניכם שלושה בולים להדגמה:



העותק הנמצא בספרייה למידע חזותי הוא העותק השלושים וארבעה מתוך עשרת אלפים עותקים שהודפסו, והוא מעשיר את ספריית העיצוב בנכס ייחודי מסין.

בברכה,
רחל כרלס

בקרב בנושאון – גליון בנושא "צבעים"

אם ברצונכם לפרסם מאמר או ידיעה בחוברת זו אנא פנו אל עורכי נושאון בהקדם האפשרי באמצעות הדואר האלקטרוני או בדואר רגיל.

חידה בולאית

מאחורי ששת הבולים הנראים כאן מסתתרים ביטויים הקשורים במילה 'מכה'. עליכם לזהות את הביטויים, וכדי להקל עליכם נסתפק בחמש תשובות נכונות.

3



2



1



4



5



6



את התשובות לחידון יש לשלוח למערכת נושאון עד ליום 1.6.2019. בין הפותרים נכונה יוגרל פרס מתנת איל"ת.